

Jožef Vandot:

V zagorskem miru.

1.

Noč je še spala nad širnim svetom, ko sta odšla gozdar in njegov sin Tilen od doma. Šla sta po temni ulici, in njuni črevlji so škripali po debelem gramozu, ker je bila vsa pot nagosto posuta. Na levi in desni so stale nizke vaške hiše in so spale še v globokem spanju. Nič se ni ganilo širom okrog. Niti petelini, niti psi. Spalo je že vse. Samo zvezde so trepetale na nebu; bile so jasne in velike in so se tresle, kakor bi jim bilo mraz. A odnekod je zavel hladen vetrec. Zapihal je skozi noč, in po vrtovih je pričelo drevje šumeti in šepetati. Razločno se je slišalo, kako se usiplje z mokrih vej težka rosa in žubori pritajeno. In kar naenkrat je vzfrfotalo pri sosedovih nekaj sredi temè, in še tisti trenutek je zapel tam prvi petelin: »Kikiriki! Vzdrami se, jutro ti!« — Od vseh strani se je pričelo potem oglašati petelinje petje. Prebudila se je vas. A dneva še ni bilo, ampak so še vedno gorele na nebu zvezde. A tudi zvezde so začele bledeti, ker jih je postalo strah jutra, ki je že vstajalo nekje onstran gorá.

Gozdar in njegov sin Tilen sta bila takrat že onkraj vasi. Šla sta po kolovozni poti, ki se je vila po širnem travniku onkraj belega proda. Oči so se jima že privadile teme, da sta videla vse okrog sebe in se nista spotaknila niti enkrat ob kamenje, ki je ležalo po slabi poti. Molčé sta stopala. Enakomerno so škripali njuni nakovani črevlji. Onostran travnika sta pa zavila po stezi v hrib. Tla niso bila več kamenita, ampak travnata, mokra. Tuintam je pobožala Tilna dolga veja po licu, in podolž se mu je pocedila mrzla rosa. Tilen se je obrisal z rokavom. A ni se jezil, ampak se je le nasmehnil.

Tedaj pa se je oglasil gozdar. — »Ti, Tilen,« je rekel in se je ustavil za trenutek. »Zdaj boš pa že moral malo paziti. Steza je ozka in pelje nad prepadom. Saj veš, »Skok« mu pravijo... Kar lepo stopaj za mano pa pazi, pazi!«

Tilna se je spet dotaknila veja, in mrzla rosa se mu je pocedila za vrat. — »Brr,« se je otresel in se je zasmejal. »Oče, ta preklicana rosa, da mi ne dá miru! Kar za srajco mi sili...«

Gozdar se je okrenil. — »Tilen, kar pusti roso, naj ti gre za vrat! Saj ti ne bo škodila. Kar lepo zavihaj ovratnik, pa te ne bo nadlegovala več.«

Tilen si je res zavihal ovratnik. In nato sta šla počasi in previdno po mokri stezi naprej. Spet sta molčala en čas. Tilen je začutil pod nogami gladko skalo, še preden je zaklical oče: »Pazi zdaj, Tilen!« — Previdno in počasi sta se plazila naprej. Tod ni mogel Tilen razločiti ničesar. Videl je pred sabo samo nekaj črnega, groznega, ki se je dvigalo pred njim. Iz globočine pa je prihajalo čudno, zamolklo bobnenje. Tuintam se je potresla skala, in nekaj mrzlega je zavelo iz globočine. Tilna je pričel stre-

sati mraz. — »Oče!« je rekel in šklepetnil z zobmi. »Tu pa ni prijetno. Kar strah me je...«

Gozdar se je ustavil in je prijel fanta za roko. — »Ne boj se!« je rekel mirno. »Saj ni nobene nevarnosti. Samo na stopinje moraš paziti. Glej, ena, dve, tri... Na, pa sva že mimo nevarnega mesta. Zdaj bova pa lepo in varno hodila vso pot.«

Tilen je začutil spet mehko zemljo pod nogami. Steza je zavila navzdol med nizkim ruševjem. Tilen je spoznal v medli svetlobi široki prod, ki se je širil tam doli pod hribom. Slišal je šumenje vode, ki je tekla doli sredi proda. Oddahnil se je. Nič več ga ni zeblo, pa tudi noge se mu niso več tresle. Naglo je stopal za očetom in je zastavljal svojo dolgo, nakovano palico v mehko zemljo. Prišla sta do proda in do šumeče vode in sta obstala tam. — »Tu je brv,« je omenil oče. »Ozka je in se upogiba. Pazi, Tilen, da ne omahneš! Če se bojiš, te pa ponese preko brvi.«

»Ne bojim se nič, oče, prav nič se ne bojim,« je odvrnil Tilen in je bil skoro užaljen. »Saj ne grem prvič preko take brvi... Kar pogledjte me!« — In Tilen je stisnil svojo dolgo palico pod pazduho in je stekel preko brvi. »Hej, ali vidite?« je rekel onstran vode. »Pa se mi ni zgodilo prav nič. Kaj bi se bal?«

Gozdar je stopil za njim in nato sta šla naprej. Skozi majhen gozdič sta šla, skozi nizko rušje. Naenkrat pa začuti Tilen močan, prijeten vonj, ki se širi hipoma vsepovsod. Začuje se srebrno žuborenje vrelcev, ki se cezijo nekje nedaleč pred njim. Tilen se ustavi in vpraša ves začuden: »Kaj pa je to, oče? Tako lepo diši vseokrog in žubori... Kaj pa pomeni to, oče?«

»Prišla sva na senožet,« odgovori gozdar. »Na senožeti raste vse polno dehtečih cvetic. Zato se pa razprostira tako prijeten vonj vsepovsod. In vrelci žuboré. Cezijo se iz zemlje in se pretakajo po senožeti. Lepo jih je slišati, ker je vse drugo tako tiho in ker še vse drugo spi. Glej, kakor bi spuščal cekin na cekin, tako žuboré vrelci. Slišiš, Tilen?«

»Dobro!« odgovori Tilen in se čudi. Dasi ne vidi zaradi teme nič drugega kakor rosno travo dva koraka okrog sebe, se mu vendar zdi, da mora biti širna senožet krasna v solnčnem svitu. — »Škoda, da ni že dan,« izpregovori. »Že dolgo nisem videl planinske senožeti. Skoro sem pozabil, kakšna je, ko vse cvete po nji. Škoda, da ni že dan.«

»Kmalu bo dan,« ga potolaži oče. »Boš videl, kako hitro bo tukaj vse svetlo okrog tebe. Čutil se boš...«

Tilen se ozre v nebo. Zvezde so že pobledele in so ginile druga za drugo. Le na zapadu so še svetile jasno in so gledale na črni svet pod sabo. Nebo je postajalo vednobolj sivo; le tam na vzhodu se je svetilo in je postajalo belo kot mleko. Gozdar in Tilen sta šla naglo preko mokre senožeti. Potem sta molčala spet. Daleč pred njima se je dvigalo nekaj visokega, nedoločnega, podobno velikanskemu zastoru, ki sega od zemlje pa do samega neba. Tilen gleda v tisto nerazločno; v nebo gleda in se čudi.

»Oče, pogledajte no!« izpregovori. »Nebo se je pooblačilo kar naenkrat. Škoda, pa ne bo solnca. Nemara bo še celo deževalo...«

Gozdar se posmeje in odgovori: »Motiš se, Tilen. Niti enega oblaka ni na nebu. Prva dnevna svetloba je šinila na svet. Siva je, in zato se ti zdi tako temno. Počakaj še nekaj trenutkov, pa boš videl, kako je nebo jasno in čisto... Glej, tu pred nama se že dvigajo gore. Skoro jih že razločiš v prvi svetlobi.«

Tilen gleda okrog sebe. Naglo se dela dan. Vsak trenutek postaja svetlejše. Tilen že razločuje vse okrog sebe. Vidi pisano cvetje, ki se sklanja pod težo hladne rose po širni senožeti. Vidi gozd, ki se dviga pred njim, in vidi visoke gore ondi koncem ozke dolinice. Skalovje je še mračno, a vendar že razločuje beli sneg, ki se svetlika med tistim skalovjem. Nebo postaja vedno svetlejše in jasnejše. Mrzel veter prične pihati od gorá, in gozd zašumi in prične stresati mokro roso raz zelene veje.

Gozdar in Tilen gresta skozi gozd. Postalo je že tako svetlo, da si moreta gledati drug drugemu v obraz. Nedaleč na smreki nekje že čeblija prva sinica. Prileti prav dol do pota in se vsede na grm... »Ko stopiva iz gozda, bo pa ravno vzšlo solnce,« dé gozdar. »Obrneva se v hrib in čez tri ure sva na planini.«

Gozdar se ozre sinu v bledi, upadli obraz, ki je bil v medli jutranji svetlobi še bledejši. Zasmili se mu slabotni sinček. Globoko v srce se mu zasmili, da stisne ustnice. Roko mu položi na rame in mu dé s skoro pretrganim glasom: »Pa boš — lahko zmagal — to strmino, Tilen?... Pa saj ni hudega, ni hudega... Na planini ti bo dobro, Tilen. Samo pogum in ne ustraši se!«

Deček se nasmehne in prime očeta za roko. — »Ne bojte se zame, oče!« reče. »Kaj tisto malo bolezni, ki sem jo prinesel iz mesta! To ni nič. V mestu me je dregalo bolj po prsih. A te dni, odkar sem doma, me je dregnilo samo trikrat. Oh, veselo bo na planini, veselo! Pa bom spet zdrav in bom vriskal pa skakal. Le brez skrbi bodite, oče, le brez skrbi!«

»Bog daj, da bi bilo res!« poudari gozdar in se pogladi zamišljen po črni bradi. Dospela sta s sinkom na obronek gozda in sta se ustavila na širnem pašniku, ki je segal od belega proda visoko gor do črnega gozda. Tilen je kar sklenil roke, ko se je ozrl okrog sebe po brezkončnem zagorskem svetu. Oči so se mu čudile in so se mu svetile. Videl je vsepovsod bele gore; na levi, na desni in pred njim so se dvigali orjaški snežniki. Dvigal se je sklad na skladu, navpično, strmo, da se je človek nehoté zgrozil. Zdanilo se je bilo že popolnoma. Razločno se je videla vsaka bela stena, razločno divji prepadi pod gladkimi stenami. Svetil se je na ozkih planotičah sneg, in tuintam se je plazila ob skalovju meglica. Naglo se je vzpenjala više, više in je kar naenkrat izginila med čistim vzduhom... Vsemu temu se je čudil Tilen. A najbolj se je čudil vrhovom nebotičnih snežnikov. Bili so vsi rdeči in so trepetali, kakor da so živi.

»Poglejte, oče! Gore se premikajo,« zakliče ves začuden. »Poglejte tam tiste vrhove!«

Gozdar se nasmehne. — »Ne premikajo se vrhovi,« reče. »Samo jutranje solnce jih je oblilo s svojimi živimi žarki. In žarki trepečejo, pa se ti zdi, da se pregibljejo gore. To je žarenje snežnikov. To žarenje je znano po vsem svetu. Nič lepšega ne najdeš na svetu. Škoda, da traja samo kratek čas.«

Tilen se je še vedno čudil. Nepremično je strmел na goreče vrhove snežnikov. Nikdar v svojem dvanajstletnem življenju še ni videl kaj takega. Zdelo se mu je, da je prišel v kraljestvo bajke, kjer pojejo zlate vile in se igrajo srebrni palčki. Oj, je bilo to čudno — tako čudno, a vendar nepopisljivo krasno ... A glej, kar naenkrat izgine živi ogenj z visokih vrhov. Skale pobledé in se umirijo. Pa strmé nemo v tiho dolinico. Samo solnce jih še obseva; a ti žarki so blede in ne trepetajo.

Tilen se vzdrami iz svojega začudenja. Pomane si oči in zmigne z glavo. — »Na, pa ne vidim nič več,« reče. »Škoda, da je minilo vse tako hitro. Skoro sem mislil, da so napravili tam gori palčki razsvetljava. Veste, oče, zato bi jo napravili, ker prihajam jaz danes na planino.«

Tilen se zasmeje veselo. Gozdar se pa namuzne, in radost se mu razlije preko bradatega lica, ko sliši, da se smeje njegov bolehn in slabotni sinček. — »Bo, bo,« dé samprisebi. »Popravlil se bo na planini in bo ozdravel. Kamen se mi odvali od srca, težak kamen.« — Tako je mislil gozdar samprisebi. Na glas pa reče: »Seveda bi te palčki počastili, ako bi te poznali. Pa nimajo časa, Tilen. Palčki delajo samo ponoči, a podnevi spé kakor polhi. Le kliči jih, če jih hočeš! Prej boš hripav, a palčka vendar ne prikličeš iz dupline. Palček spi, kakor polh spi, pa se ne zmeni za ves svet.«

Gozdar si popravi nahrbtnik in zamahne s svojo dolgo, gorsko palico. S Tilnom gresta navkreber po strmем pašniku. Sveže jutro diha vseokrog; tiho je in mirno, a vendar polno radosti. To radost čuti tudi Tilen v svojem mladem srcu. Čvrsto stopa kraj očeta po strmini in ne čuti niti najmanjše utrujenosti. Krepko zasaja palico v mehka tla in žvižga polglasno. Še preden si je mislil, prehodita pašnik in stopita v rosní gozd. Pot se vzpenja pod visokimi, z belimi lišaji pokritimi smrekami in mecesni. Tuintam jo preseka skalovit jarek, po katerem žubori pohlevna vodica. Lahko jo preskočita in gresta dalje po gozdu, više, vedno više ... Vseokrog pa vlada globoka tišina. Le tuintam se stresa smreka kraj pota; šumi, in z njenih vej se vsipa gosta rosa in kapa na zemljo.

A hipoma se razlegne skozi jutro vesel in glasen vrisk. Oglasi se že dol z višine pesem, lepa in radostna. Zveni prijetno po zagorski tišini. Gozdar in Tilen se ustavita, pa poslušata.

»Pastirček na góre gre,
poje gredé,
vriska na grlo vse —
holadijé ...«

»Gotovo poje pastir,« meni Tilen. »Kliče čredo in vriska. Pa poje, ker je vesel.«

»To ne bo pastir,« odvrne gozdar. »Nekdo drugi gre pred nama na planino. Po glasu bi ga skoro poznal. Če ni to Klemenov Pavelč? Rekel bi skoro, da je Pavelč... Saj ga poznaš? Saj se ga spominjaš? Tvojih let je. Rad prepeva in je vesel kakor postrv v Rojici. Nemara sta še celo v šolo hodila skupaj.«

»Klemenov Pavelč?« odgovori Tilen in se zamisli za trenutek. »Seveda ga poznam in se ga spominjam. V šoli je znal najlepše prepevati. Vsi smo ga zavidali, ker je imel tako čist glas. Dobro ga poznam... Vi pravite, da on prepeva tam gori? Veste, zakličem mu, naj naju počaka. Pa pojdemo skupaj.«

Tilen je zavriskal. Toda takoj se ga je polotil kašelj. Pa še enkrat je zavriskal in je zaklical na ves glas: »Hoho, Pavelč! Počakaj, gremo skupaj...«

»Ho-ho, že čakam,« je odvrnil mladi, sveži glas z višine in je utihnil potem za trenutek. Toda že v naslednjem hipu je prišel spet prepevati, da je zvenelo daleč naokrog:

»Pastirčku so zvezdice
ljube sestré,
bratci škrjančki so —
holadijé...«

Naglo sta šla gozdar in Tilen navkreber. Vedno razločneje je postajalo petje. Bilo je že prav blizu — in kar naenkrat sta zagledala kraj pota mladega fanta, ki se je dvignil s štora, koder je bil sedel. Deček je bil močan in čvrste postave. Obraz mu je bil ves zagorel, in rjavkaste oči so se mu kar smejale. Oblečen je bil v kratke, irhaste hlače in v pisano srajco. Jopič je bil zataknil za naramnice težkega nahrbtnika, ki si ga je ravno oprtil. Noge so mu pa tičale v težkih, z debelimi žebliji nakovanih čevljih. Težak je moral biti njegov nahrbtnik. Kajti ni bil samo do vrha natlačen, ampak nanj je bila navezana poleg sivega jopiča še tudi težka sekira in velik cepin. A krepkega dečka ni to nič težilo. Zavrtel je svoj klobuček in je voščil novodošlecema na ves glas: »Dobro jutro, gospod gozdar! Ali greste tudi vi na planino? Pa brez puške, gospod gozdar?«

»Glej ga no,« se je zavzel gozdar prijazno. »Kam pa ti navsezgodaj in s to ropotijo na hrbtu? Čemu ti pa bo sekira in cepin? Ali misliš sekati skale?«

Pavelč se je zasmejal na ves glas in je odgovoril prostodušno: »Kaj hočem? Včeraj smo izvršili zadnje delo ondi v gozdu za Tamarjem. Drvarji so odšli na vas, pa so se udinjali pri kmetih za kosce. Jaz sem pa pobral svojo ropotijo in sem se napotil na planino. Pri očetu bom pasel in mu bom pomagal, dokler ne pride deževno vreme. Samo da enkrat naraste Pišenca, pa pridemo spet vsi drvarji v gozd za Tamarjem, pa splavimo tisti nasekani les v dolino. Pa Bog ve, kdaj pride dež?«

»O, naveličal se boš na planini pri ovcah!« dé gozdar.

»Ali mislite?« odgovori Pavelč in prične gledati Tilna. Toda kar

naenkrat tleskne z rokami in stopi k dečku. Prime ga krepko za roko in jo stisne. — »Glej, glej,« se začudi. »Skoro bi te ne bil spoznal... Bog te sprimi, Tilen. Pa si prišel vendar enkrat domov iz mesta? Že dolgo te nisem videl. Tri leta bo nemara že.«

Tilen je bil nekoliko v zadregi. Ni vedel, kako bi občeval z nekdanjim tovarišem. Zato se je samo nasmehnil, pa ni rekel nič. A Pavelč ni čakal njegovega odgovora, ampak je nadaljeval: »Pa saj mi ne boš zameril, da govorim s tabo kar tako. Veliko si se gotovo naučil v mestnih šolah in zdaj moraš biti že učen. Pa se ti bo zdel Pavelč prismojen in neumen. Pavelč, ki je leto in dan v šoli samo pri drvarjih doli v divjini. Pa ne zameri, Tilen, če zinem kakšno nerodno in neumno. Saj ne mislim hudo. Taki smo drvarji...«

»Kaj bi tehtal besede!« reče vmes gozdar. »Tovariša sta si bila nekoč, ko sta trgala v šoli hlače. In čemu bi si ne bila tudi zdaj tovariša? Ali sta se kaj izpremenila? Kaj bo učenost! Srce ostane srce, pa naj je kdo pastir ali graščak... Mislim, da si bodeta dobra prijatelja na planini. Vedi, Pavelč, — povedati ti moram —, Tilen ostane vse poletje na planini pri tvojem očetu.«

Pavelč obstane sredi pota, pa tleskne še enkrat z rokami. — »Ali res?« vpraša začuden in vesel. »O, če je pa to res, to bo veselo na planini! Pa lepo bo, kot ni nikjer lepo. Samo, če je res? Če se ne norčujete z mano, gospod gozdar?«

»I no!« dé gozdar, in tudi Tilen prikima z glavo. Pavelč se zasuče na peti, pa prične prepevati svojo pesem. A nenadoma umolkne in se zasmeje. — »O, kako sem neumen!« reče in se udari s pestjo po čelu. »Derem se, pa niti ne pomislim, da gre z mano gospod gozdar. No, to si lahko misliš, Tilen, lepe reči o meni! No, saj pravim — nikari mi ne zameri, Tilen! Saj veš, da sem pri drvarjih. A drvarji ne znajo drugega nego molčati ves dan, ob nedeljah pa prepevati... Zato mi ne zameri, Tilen!«

»Mar še zapoj!« odvrne Tilen in gleda močnega Pavelča, ki gre tako z lahkoto po strmini in ga prav nič ne teži debeli nahrbtnik. »Kaj naj ti zamerim? Saj nisi rekel prav nič hudega. Pametno govoriš, Pavelč!«

Pa pomolče en čas vsi trije in gredo enakomerno po strmi poti. Gozd se je redčil vedno bolj. Pričelo se je nizko, grbavo rušje, in pokvečeni borovci so stali klavrno sredi rušja. Pot je zavila navpično v hrib, in kar naenkrat je vstala pred očmi planotica, porasla z nizkim grmičjem rdečega ravšja. Prijeten, blagodejen vonj se je razlival kroginkrog. Zada pa so se že dvigali mogočni, skalnati skladovi razdrtih snežnikov in so kazali svojo grozno, divjo krasoto. Na levi, onkraj globokega jarka so strmele gole pečine, polne črnih žlebov, tam se je svetil sneg. Dvigale so se pečine strmo in so se izgubljale v modrem vzduhu, tako da se niso videli niti vrhovi. A na desni strani so se videli razločno s snegom pokriti vrhunci belih gorâ. Kakor neskončne piramide so kipeli proti nebu in so se igrali z belimi oblaki.

»Juhuhu!« je zavriskal Pavelč in je zamahnil s klobučkom. »Poglej to visoko gorol Tilen, to je Mojstrovka. Tam pa leži planina. In tam bova vriskala in prepevala. Juhuhu!«

»Juhuhu!« je zavriskal tudi Tilen, a ne tako glasno in čisto kakor Pavelč. A vendar je odmeval tudi njegov glas od strmih pečin. Pavelč je stekel preko planotice. Tilen se je spustil za njim in je vriskal na ves glas. Sredi planotice ga je dohitel. Kar za roko ga je prijel in se je zasmeljal v svoji srčni radosti. — »Pavelč,« je rekel, »če hočeš, pa bodiva prijatelja? Zelo všeč si mi, in imam te rad, pa sam ne vem, zakaj!«

Pavelč ga je pogledal. Takih mestnih manir ni bil vajen. Kar nenadoma je pa ovil krog Tilnovega vratu roko in je dejal: »Zakaj pa ne? Tudi ti si meni všeč. I, pa bodiva prijatelja.« — In Pavelč ni vedel več povedati. Spet je prišel lepo in veselo pesem. Pa tudi Tilen je malo pritisnil. In prepevala sta, da je oživila planina.

Gozdar se je ustavil na planotici. Z roko je šinil preko bradatega lica. Gledal je za dečkoma. Opazil je velik razloček med krepkim, zdravim drvarčkom in slabotnim, bolehnim svojim Tilnom. Glej, kako čvrsto stopa Pavelč vkljub težkemu bremenu! Oj, to je močan in poln življenja! — A kako slaboten je Tilen, kako slaboten! — Sedaj šele vidi gozdar, da je Tilen res malo bolan. Saj pred leti ni bil tak. Pred leti, ko je odšel v mesto v šole. Krepak je bil in živ, kakor je zdaj Pavelč. A čez tri leta je prišel domov, suh in slaboten. Vzrastel je pač, a vkljub mladosti se je držal sključeno in je kašljal tupatam...

Gozdarju je stopil mrzel znoj na čelo. Še enkrat se je obrisal z rokavom po licu in je gledal spet za dečkoma. Kako veselo stopata po strmini in prepevata! Radujeta se božjega jutra sredi tihega zagorskega sveta. Njune oči se smejejo v radosti. Saj ne poznata skrbi in bolesi. Življenje živita, življenje drobnih ptic, ki jim ni mar nobena skrb... Pa da bi legel Tilen nekega dne v grob? — Oh, nikar — Bog je velik in dobrotljiv. Sredi čudovitega zagorskega sveta bo znabiti storil čudež. Tilen bo ozdravel in bo močan in bo prepeval kakor drvarček, ki ga drži okrog vrata.

Gozdar se je razveselil te misli. Še enkrat se je ozrl tja, kjer sta izginila dečka sredi rušja. Čulo se je samo njuno petje. In gozdar se je nasmehnil. Bil je prepričan, da se zgodi tisto veliko čudo sredi zagorskega sveta. Ozdravel bo Tilen. Zelena planina ga bo ozdravila, in bele gore ga bodo okrepile. Vriskal bo po belih gorah in se bo veselil mladega življenja, kakor se veseli droben ptiček sredi širnega gozda.

Gozdar je stopil za dečkoma. Bil je zadovoljen, da bi bil sam zavriskal, ko je poslušal radostno petje, ki se je razlegalo z zelene višine...

(Nadaljevanje.)

